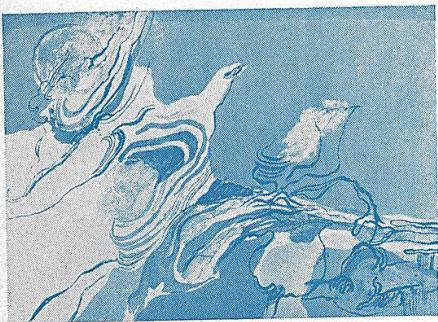

LITER SALAT 9

ISTI LJUDI

Nikada se ne propusti da se kaže kako »nema dva ista« čoveka. Ova tvrdnja liči na preterivanje isto onoliko koliko u njoj ima i istine. Pa ipak, saglasni smo, postoje isti ljudi, »sasvim isti«, i kada bi imali isto odelo i istu frizuru, misili bi se da su blizanci. U tolikoj meri su slični. Nije potrebno običi veliki svet i ovo utvrditi, dovoljan je i jedan veći grad u Jugoslaviji. Tu, u njemu, mogu se sresti ovi isti ljudi. Ali oni su retki i treba naročita sklonost ka zagledanju da bi se istovetnost otkrila. Osim toga, potrebno je voleti fisionomije, nije dovoljno samo ih zagledati. Takođe, nisu posredi samo sličnosti u fisionomijama, nego u čitavom izgledu, ophodenju, maniru, govoru.

Zapanjila me je ta pojava identičnosti kada sam je prvi put otkrio, a još više kada mi se drugom prilikom i sa drugim ljudima potvrdila. Da stvar буде paradoksalnija, istovetnost sam prvi put otkrio s leđa, gledajući čoveka u teme; drugi put, pak, posmatrajući kretanje jednog čoveka. Uvek vam se prvo učini da je to onaj čovek koga dobro poznajete; onda otkrivate da je jedan drugi, isti kao onaj za koga ste mislili da jeste. Kada to otkrijete, sve izgleda neverovatno i čudno.

Pre svega, iznenaduje vas podudarnost u godinama, što ubrzo shvatate da je prirodno i, tako reći, uslov da bi neko sa nekim mogao biti makar i približno identičan. Tikovi na licu su isti, ritam govora zapanjuće sličan, naglašavanje reči i način na koji pomeraju us-

ta kad oblikuju određena slova ili reč, takođe. Temperamenat isto tako. Ali i karakter: u istoj meri su — dobričine i šaljivci, i na isti način. U odevanju, recimo, podjednako su nemarni.

Različite su im samo — profesije. I to je ono što čitavo otkriće učini na kraju smešnim i, čak, neuverljivim. U velikoj sličnosti, jedna mala razlika je dovoljna da sličnost dovede u pitanje. I ona je, absurdno, često i obori. Ta spoljna činjenica da se ljudi bave različitim poslom učini da u suštini isti ljudi izgledaju drukčiji.

COVEK GOVORI U SNU

Nekiput, u snu ili polusnu, čovek toliko lepo govor, slaže reči i misli, objašnjavajući nešto ili odgovarajući nekomu, da mu je žao, kada se prene iz toga sna ili zanosa, što je sve prekinuto. Svakome se, verovatno, to desilo, a naročito onima koji nisu govornici. Čovek se pita ili vajka: kada bih tako mogao govoriti u javi?! Ono što je, međutim, fantastično, upravo je činjenica da se tako zaista može govoriti i u javi; svako ko je lako i leporečivo govorio u snu ili zanisu, sposoban je da isto tako govor i u javi. Jer — napisetku — to su bile njegove reči, govor je bio u njemu, nije ga niotkud čitao niti mu ga je ko došaptavao.

Neophodno je i u javi postići toliku usredstvenost kolika je bila u zanisu, odnosno, odstraniti mnogobrojne prepreke — i govor kao da već teče.

PUNA GLAVA

Neverovatno je kolika količina slika, dijaloga, zvukova, boja i drugog imo u jednoj glavi, našoj glavi, koliko celovitim odlomaka iz života; nekiput se čini da ih ima nekoliko puta više no što smo ih mogli doživeti, nekih koje smo sigurno izmisili i koji sada izgledaju istiniti. Šta je jedna kinoteka spram te kinoteke u našoj glavi, tog nepojamnog filma bez početka i kraja?

Katkad, u tišini sobe ili usamljenosti, stanemo da ih reprodukujemo i, umesto da se smanjuju, umesto da se odmicanjem vremena redukuje, broj tih iesečaka počinje naglo da se množi, gomila, zahvata nas stanje košmara, i mi prestajemo, naglo, da se dalje prepustamo tom neobuzdanom bioskopu; prestajemo da reprodukujemo ove slike i reči, ako to još možemo.

PUTOVATI, PUTOVATI...

Svi kliču: Putujte, neprestano putujte, što više upoznajte svet! Ali, to je isto toliko i opasno.

Putovanja, stalna i intenzivna, daleka i duga, doprinose — otuđenju; početna nostalgija biva brzo ugušena, putovanja postaju strast, i potpuno uništenje je već na pragu. Putovanja, u izvesnom smislu, razbijaju čoveka, a dobro dolaze, izgleda, onima što nemaju dovoljnu koncentraciju. S druge strane, i ova neprestana putovanja takođe znače neku koncentraciju, ali negativnu, koja

je veoma bliska potpunoj dekoncentraciji. Odnosno koncentraciji »na sve«.

Od čega se otuduje? Od uspomena, prijatelja, sebe same? Od svega toga u isto vreme i sa podjednakim intenzitetom. Ali najteže je što se neumorni putnik otuduje u najvećoj meri od samoga sebe. Čovek koji putuje, posle izvesnog vremena, više nije čovek koga možemo sa lakoćom da prepoznamo; njegov duhovni svet je izmenjen. Kao da ga više i nema.

Ipak, ne želim ni da pomislim da ne treba putovati. Svi znamo da je to neophodno. Od nekretanja, neputovanja, mirovanja, prete iste opasnosti.

Međutim, da li je neprekidno putovanje — sama sudbina čoveka? Prevozna sredstva se umnožavaju, brzine rastu, sve teži pokretu! Nije li onda istina da je u samoj prirodi čovekovo da bude otuđen; tačnije: da se neprestano otuduje, ali ne da bi napokon našao sebe, svoju potvrdu kao jedinku, već, naprotiv, da nikada više ne nađe sebe!

OTKRIVENO UZBUĐENJE

Uzbuđenje nisam osećao čitav dan, mada je za to bilo isuviše razloga. Štaviše, čudio sam se tolikoj ravnodušnosti sa kojom sam primao vesti i događaje. Ali uveče, kada sam legao u krevet i kada su već svi ostali spavali, kada je poноћ prevalila, shvatio sam da su mi oči širom otvorene i da mi se uopšte ne spašava. Potom, umiren, otkrio sam da mi srce lupa neuobičajeno, i da će biti potrebljano sabrati sve sile da se dozove san.

Ovaj trenutak najednom mi je otkrio moju uzbuđenost koja je bila duboka i nevidljiva.

MAGIJA FANATIZMA

Oni koji ne veruju imaju neodoljivu potrebu da vide i čuju one koji veruju. I to da ih vide i čuju upravo onda kada najviše veruju. Ovaj intenzitet potrebe onih koji su bez uverenja može biti zadovoljen jedino još većim intenzitetom verujućih. Intenzitet onih koji veruju u tom slučaju je — fantastičan. Sa svoje strane, fanatici takođe imaju potrebu da im se veruje i to pojačava njihov fanatizam. To njihov fanatizam dovodi nekiput do kraja.

Živimo u vremenu velikih sumnji, negiranja smisla, relativizma i odsustva duhovnih ideja, ali zbog toga glad za njima nije prestala, zbog toga se potreba za verovanjem još više pojačava. I to ne potreba za intelektualnim verovanjem, koje je verovanje »pod uslovom«, već za iracionalnim, apsolutnim verovanjem, verovanjem »bez ostatka«. Verovanje ne može biti špekulacija, već ono što treba da bude — fanatizam! Kao da samo verovanje pokreće! I — ponegde se došlo dotle — da nije važno u šta se veruje, važno je predavanje bez ostatka. Oči, »pogled koji prikiva, »vatra koja izbića« iz ličnosti, postali su mnogo važniji nego govor, reči i »odmeren« gest. Važniji u pokretanju duha.

To ljudi, naročito mladi, poklonički slede.